

М. В. Лисенка і який висунув нову талановиту генерацію митців: П. Демуцького, О. Кошиця, В. Верховинця, К. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Степового. Вийшовши з лисенківської традиції, вони виявили власне музичне бачення оточуючого світу і по-своєму реалізували художньо-естетичні та суспільні завдання свого часу. Українська пісенна творчість стає дедалі більш авторською й розвивається в одному річищі з національною літературою, перетворюючись на потужний фактор формування національної літературної мови. ХІХ ст. знаменувало не лише кількісний, а й якісний ривок у творенні пісень, що часто ставали народними.

Отже, історична еволюція пісенної поезики виявляє смислове, пізнавальне та ціннісне наповнення художнього твору. Їх співвідношення фактично і визначає ступінь відповідності або невідповідності твору мистецтва вимогам часу, тобто актуальності або неактуальності, здатності викликати його сприйняття. Водночас стабільність пісенно-поетичних форм залежить від розвитку естетичної свідомості, що пов'язаний з фольклорним та професійним мистецтвом.

Використана література:

1. Перетц В. Историко-литературные исследования и материалы, т. I // Из истории русской песни, ч. I, СПб, 1900.
2. Франко І. Козак Плахта. Українська народна пісня, друкована в польській брошурі з р.1625, ЗНТШ, т. LVII, 1902.
3. Наливайко Д.С. Кречотень В.І. Українська література ХVІ – ХVІІІ ст. у слов'янському і європейському контексті // ІХ міжнародний з'їзд славістів: Слов'янські літератури. – К.: 1983.
4. Яценко Л. Українські народні романи // Українські народні романи. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961.
5. Там само.

Анотація

В данній статтє рєчє идєт об особєнностєх исторического развития песенного поэтического творчества в Украине, проявляющемся в смысловом, познавательном и ценностном наполнении определенной исторической эпохи, ретроспективное освоение которого открывает человеку исторический характер духовного мира современности.

Піскіжова В.В.
Київський національний університет
імені Т. Шевченка

ВСЕУКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ЕТНІЧНИХ ГРЕКІВ В ПЕРІОД З 1991 ПО 2000 РР.

Еллінський національно-культурний рух України, покликаний до життя лояльною національною політикою перебудови колишнього СРСР другої

половини 80-х років ХХ століття, повною мірою набув поширення після проголошення незалежності України. Саме на цей період припадає пік національного піднесення і етнічного самовизначення українських греків, які чи не найактивніше серед національних меншин починають застосовувати надані їм законодавчі права. Найбільш виразно національно-культурний рух греків оформився через створення та діяльність національно-культурних товариств як всеукраїнського, так і регіонального рівня (асоціації, культурні та історико-освітні центри, громади, клуби тощо). З 1995 року у відповідності до Закону України “Про об’єднання громадян” ці організації набувають статусу громадських об’єднань, закріплюючи в своїх статутних нормах та програмних завданнях відродження та розвиток національної культури, розширення культурних, духовних зв’язків з автохтонними територіями, гармонізацію міжетнічних взаємин в Україні тощо [1, 111-125].

Так, за офіційними даними щодо кількості створених національно-культурних товариств в Україні станом на 1995 рік етнічні греки (22 об’єднання) посідали четверте місце після росіян (24 організації), німців (33 організації) та євреїв (38 організацій) [2, 628].

Найбільш концентровано громадський рух етнічних греків проявився на Донеччині, де проживає найбільша кількість осіб цієї національності (83,7 тис. осіб або 84,9% від загальної кількості, що проживає в Україні) [3, 37]. З чималим ентузіазмом долучилися до еллінського національно-культурного руху і кримські греки, в переважній більшості репатріанти з числа колишніх депортованих в 1944 році з Кримського півострова. Високий рівень національної самоідентифікації, посилений історично сформованими компактними розташуваннями грецьких поселень, сформував в цих регіонах сталу традицію активного національно-культурного життя, яка продовжується і до сьогодні.

В числі найперших потужних громадських формувань у середовищі етнічних греків став Союз греків України (створений загальним з’їздом 21-22 грудня 1991 року в м. Донецьку) – організація, що виникла у якості правонаступника Республіканського товариства греків України [4]. Пізніше, знову ж таки на Донеччині, в м. Маріуполі 1995 року було створено Федерацію грецьких товариств України [5]. Тобто, з 1995 року в Україні функціонує два громадських об’єднання етнічних греків всеукраїнського рівня.

Мета та завдання Союзу греків України, істотно не відрізнялись від статутних положень організації-попередника. Консолідація грецького населення України навколо ідеї відродження культури, традицій, історичних цінностей, вирішення соціально-економічних проблем греків – основні цільові

напрямки, закріплені у Статуті. Серед завдань Союзу – розробка довгострокових комплексних програм розвитку товариства; організація та підготовка грецьких національних кадрів в учбових закладах України та за її межами; відкриття грецьких національно-культурних центрів; створення професійних та самодіяльних естрадних, художніх та драматичних колективів, а також спортивних клубів з вивчення і відродження національних видів спорту; зміцнення міжнародних та культурних зв'язків із Республікою Греція, Кіпром та грецькими діаспорами інших країн світу.

Наслідуючи традицію, статут Союзу закріпив положення, згідно із яким членами організації можуть бути громадяни не тільки грецького походження, а і особи інших національностей. Незмінною залишилася і організаційна структура організації, проте збільшився термін повноважень керівного органу з'їзду до 5 років, а також обумовлена можливість скликання позачергових з'їздів.

Нововведенням до Статуту стала посада Президента Союзу (окрім існуючого голови) з терміном повноваження до 5 років. Президентом організації було обрано академіка Бар'яхтара Віктора Григоровича, а головою – в чергове Ялі Івана Олександровича. Конференцією було затверджено Програму Союзу, до основних напрямків діяльності якої увійшли: реалізація права греків України на національно-культурну автономію; формування банку даних культурного, мовного, соціально-економічного та інших станів грецького населення України; вивчення громадської думки щодо актуальних проблем життєдіяльності грецької діаспори в Україні [6].

Отже, Союз греків України, виникнення якого зумовлювалося змінами в державному устрої країни, мало стати якісно новим утворенням, принципи та цілі діяльності якого відповідали б вимогам часу. Проте, за період свого існування Союз не зміг вповні реалізувати поставлені цілі та завдання, в тому числі через нестачу фінансових ресурсів, а також практичну відмову у фінансовій допомозі з боку України та Республіки Греція. З метою виправлення ситуації II з'їзд Союзу, який відбувся 17 травня 1997 року в м. Донецьку обрав нового Президента – громадянина Греції, генерального директора спільного українсько-грецького підприємства “Харіс” – Хараламбоса Агурзенідіса [7]. Але і ця спроба шляхом ротації найвищого керівництва вплинути на покращення діяльності організації не дала бажаних наслідків.

До основних досягнень діяльності Союзу належить сприяння у створенні значної кількості грецьких товариств в різних регіонах України (станом на 1995 рік Союз об'єднував близько 50 грецьких громадських організацій України загальною кількістю членів 15 307 осіб) [8]. Також Союз брав активну участь в

роботі Ради національних товариств України, де його лідери, зокрема, активно відстоювали позицію неприпустимості створення національно-територіальних утворень як тих, що суперечать українському законодавству, а обмежитись створенням національно-культурних автономій. Окрім цього, за сприянням Союзу починає друкуватися Міжнародний літературно-художній, історико-просвітницький журнал “Греки-Славяне: 1000 лет”.

Як вже зазначалося, з 1995 року, паралельно із Союзом греків України починає діяти інше всеукраїнське об’єднання етнічних греків – Федерація грецьких товариств України (надалі Федерація). Установча конференція Федерації відбулася 7 квітня 1995 року в м. Маріуполі Донецької області [9]. Ідея створення цієї організації належала Донецькому та Маріупольському міським товариствам греків. Необхідність нового утворення, на думку ініціаторів, зумовлена вкрай інертною діяльністю Союзу греків України, що, в свою чергу, негативно впливає на інтенсивність і результативність грецького національного руху в цілому. В роботі Установчої конференції взяли участь 87 делегатів (з правом вирішального голосу) від 17 грецьких національно-культурних товариств з 6 областей України, а також гості в кількості 41 особи. Головними результатами проведення цього заходу стали: рішення про створення Федерації грецьких товариств України з центром в м. Маріуполі, прийняття Статуту та Програми об’єднання, а також обрання голови Федерації, яким стала Проценко О. І.

За статутними матеріалами, основна мета діяльності Федерації не порушувала традиційно визначених цілей грецького національного руху і формулювалася у відповідності до них: об’єднання грецьких громадських організацій України задля захисту законних інтересів своїх членів та сприяння відродженню національної самосвідомості, гідності, духовності, культури, народних традицій та звичаїв греків України, а також розвитку дружніх відносин між народами на основі принципів демократії, рівності та поваги до національної гідності [10]. Серед статутних завдань Федерації – сприяння відродженню і розвитку рідної мови, літератури, мистецтва, народної творчості; сприяння відновленню в Україні: історичних назв грецьких поселень, національних пам’ятників і церков; підготовка національних кваліфікованих кадрів; дослідження в сфері національної історії, культури, етнографії; сприяння процесу реабілітації та повернення незаконно репресованих депортованих греків в історичні місця їхнього проживання тощо.

За Статутом, структура Федерації практично ідентична із організаційною будовою Союзу греків України і відрізняється лишень назвою окремих

керівних органів.

Програма Федерації визначає методи досягнення статутних завдань і складена у відповідності до них.

Найбільш дискусійним питанням, що виникло у ході роботи Конференції, стало обговорення місця розташування Федерації. Так, одна частина делегатів наполягала на розміщенні штаб-квартири у м. Донецьку (аргументи: обласний центр, спрощений доступ до органів обласної адміністрації, потужний науковий та кадровий потенціал, технічні засоби), інша – в м. Маріуполі, як культурно-економічному та духовному історичному центрі приазовських греків. Зрештою, перевага була надана м. Маріуполю. Офіційна реєстрація Федерації відбулася 28 липня 1995 року в Міністерстві юстиції України.

Майже відразу після Установчої конференції активісти Федерації інтенсивно розпочали реалізовувати свої наміри. Для проведення більш повноцінної та ефективної діяльності по пріоритетним напрямкам створюються окремі програми, а саме: “Комплексна програма національної освіти на період до 2000 року” та “Програма розвитку національної культури на період до 2000 року” (обидві затверджені засіданням Ради Федерації 27 січня 1996 року) [11; 12].

За підтримки Генерального Секретаріату у справах греків зарубіжжя Федерація ініціює створення 4-х місячних курсів для учнів випускних класів з метою підготовки їх до вступу у вищі навчальні заклади України, де вивчається новогрецька мова. В продовження цієї роботи Федерація налагоджує співпрацю з Маріупольським гуманітарним інститутом, який готує кваліфіковані кадри викладачів новогрецької мови.

Спільно із Маріупольським міським управлінням освіти та маріупольським гуманітарним інститутом Федерація організовує курси по вдосконаленню педагогічної майстерності у викладанні новогрецької мови. Завдяки зусиллям Федерації у м. Маріуполі починають функціонувати учбові центри “Альтерего” і “Поліглот” та приватна школа “Лінгва”, в яких одним із основних предметів стало вивчення новогрецької мови. До того ж, за сприянням організації новогрецька мова починає викладатися (у формі факультативів та гуртків) у 28 навчальних закладах Донецької області. Рішенням Центру дослідження і розвитку культури країн Причорномор'я, середня загальноосвітня школа селища Старий Крим стає ключовою у напрямку вивчення новогрецької мови [13, 30-32].

Федерація сприяє створенню та опікується долею національних професійних та самодіяльних фольклорних колективи, а також спортивних закладів. Так на сьогодні при товариствах Федерації діє 34 музичних ансамблі

та 24 танцювальних колективи, найбільшою популярністю серед яких користуються фольклорний ансамбль пісні і танцю “Сартанські самоцвіти”, фольклорний ансамбль села Малоянисоль “Пірнешу Астру”, дитячий театр селища Старий Крим “Анаєнісі”, артклуб в Харкові, музично-літературне об’єднання “Калец” у Володарському районі [13, 36].

При Федерації було створено спортивні клуби “Спарта”, “Олімпіакос”, а також Асоціація національної боротьби “Куреш”. Молодіжний грецький рух у Федерації представлено Об’єднанням грецької молоді України (ОГМУ), яке розпочало свою діяльність після Установчого з’їзду 25-28 червня 1999 року у селищі Старий Крим [14].

Щороку Федерація організовує святкування в Україні Дня Незалежності Греції (25 березня) та Дня “Охі” (28 жовтня). Крім цього, під егідою організації було відзначено ювілей 220-річчя переселення греків з Кримського півострова до Приазов’я, видано присвячений цьому святу альманах “Моя Еллада – Україна”. Традиційним в Україні стало проведення національного грецького фестивалю “Мега Юрти”. За активної участі Федерації та її підрозділів систематично організовуються персональні та ювілейні виставки українських художників грецького походження, а також виставки декоративно-прикладного мистецтва та станкового живопису [13].

Окремим пріоритетним напрямком роботи Федерації стало відродження грецьких церков в Україні. За підтримкою Міністерства закордонних справ Греції розроблено та реалізується спільна програма відновлення православних храмів в грецьких поселеннях Приазов’я. Важливою подією для національно-культурного руху греків стало відкриття 25 березня 1998 року пам’ятника Митрополиту Ігнатію біля храму Архистратига Михаїла у м. Маріуполі [5].

Федерації вдалося повернути споконвічні назви населеним пунктам Донеччини: село Зажиточне перейменоване на с. Чермалик, с. Максимівна – на Бугас, Первомайськ – на Мангуш, Куйбишев – на Малоянисоль [13, 46].

Важливе місце в діяльності Федерації займає інформаційно-видавнича робота. Організація має власну прес-службу, активно співробітнічає із місцевими та регіональними засобами масової інформації. З 1995 року Федерація видає газету “Елліни України” (1500 примірників), яка продовжує традиції національного грецького друку в Україні, закладені в газеті “Коллективістис” (видавалася в 30-х роках). За допомогою Федерації видані твори грецьких поетів і письменників: Л. Кир’якова, Г. Левентиса, В. Кіора, Д. Патричі, В. Бахтарова, Ф. Шебаніца, Г. Меотіса та інших [13, 48].

З 16 вересня 1997 року у складі Федерації розпочала свою діяльність

Асоціація лікарів-греків Приазов'я “Ятрус”, до складу якої увійшли 208 лікарів Донеччини. В регіоні також ефективно діє спільна програма Федерації та неурядової організації “Лікарі світу – Греція” по наданню першої медичної допомоги сільському населенню Приазов'я. Програмою охоплені шість сіл Тельманівського і Володарського районів, по чотири села Великоновоселківського і Старобешевського районів, а також селища Старий Крим та Сартана. Ця акція фінансується Всесвітньою Радою греків зарубіжжя (ΣΑΕ), яка через Федерацію щомісяця забезпечує придбання лікарських препаратів та оплату праці медсестер [15].

Спільно із Генеральним секретаріатом у справах греків зарубіжжя Федерацією розроблено та впроваджується в життя програма відпочинку та оздоровлення дітей та пенсіонерів: з 1995 по 1999 роки в Республіці Греція оздоровлені 2800 дітей і 79 пенсіонерів; 1998 року на узбережжі Чорного моря відпочили 150 дітей [16, 52]. 2000 року, за допомогою Республіки Греція було відкрито культурний центр Федерації [16].

На реалізацію одного із головних напрямків діяльності Федерація розпочала втілювати програму соціальної допомоги найбільш незахищеним верствам грецької діаспори в Україні. Так, за даними газети “Елліни України”, з грудня 1998 по січень 2000 року після звернення організації на адресу гуманітарного фонду Каунтерпарт Інтернешенал із США отримано 19 сорокафунтових контейнерів гуманітарної допомоги у вигляді медичного обладнання, ліків, одягу тощо. З 2000 року Федерацією та Всесвітньою Радою греків зарубіжжя розпочато реалізацію проектів по будівництву лікувально-діагностичних центрів в містах Маріуполі та Донецьку, а також проекту із забезпечення медичним обладнанням амбулаторії селища Старий Крим.

Не менш активною і результативною є міжнародна діяльність Федерації. З 1995 року організація входить до складу Всесвітньої Ради греків Зарубіжжя. При цьому голова Федерації неодноразово обиралася секретарем президії цього утворення. Налагоджена тісна співпраця з Центром дослідження і розвитку культури країн Причорномор'я (Республіка Греція), з меріями ряду міст та керівництвами грецьких університетів, з Міністерством освіти та Міністерством закордонних справ Греції, з посольством та Генеральними консульствами Греції в Україні. Окрім вищезазначеного, Федерація налагоджує побратимські зв'язки між українськими та грецькими населеними пунктами і товариствами. Так, першими містами-побратимами стали м. Маріуполь і о. Калімнос (угоду укладено 1998 року). Подібні взаємини налагоджені між мистецькою школою “Арсакіо” (м. Афіни) та шкільним театром “Анаєнісі”

(сел. Старий Крим), а також між Понтійським танцювальним ансамблем м. Ксанті та фольклорним колективом “Сартанські самоцвіти” (сел. Сартана).

Федерацією здійснюється інформаційно-консультаційна діяльність, спрямована на реалізацію Закону Греції “Про надання грецького громадянства грекам колишнього СРСР” [17].

Станом на 1 січня 2000 року Федерація консолідує 52 грецькі громадські організації (переважно більшістю організації – колишні колективні члени Союзу греків України), що діють на території 12 областей України та Автономної Республіки Крим із загальною кількістю близько 25 тис. членів [15].

Виходячи із вищезазначеного, на сьогодні грецький національно-культурний рух в Україні представлений двома громадськими об’єднаннями Всеукраїнського рівня – Союзом греків України (м. Донецьк) та Федерацією грецьких товариств України (м. Маріуполь), а також значною кількістю товариств сільського, селищного, міського та обласного рівнів (понад 60 організацій).

Слід зауважити, що створення Федерації призвело до виникнення розколу в єдиний до цього часу національно-культурний грецький рух. Такий стан, на думку одного із лідерів грецького руху в Україні, голови Федерації греків Криму (м. Сімферополь АРК) Сумуліді М. Г. “негативно впливає на психологічний стан греків Криму та інших регіонів України” [18].

Спроба об’єднання, яка мала місце 22 листопада 1997 року на об’єднувачому з’їзді греків України, проведеного Федерацією в м. Маріуполі не дала позитивних результатів. Делегація від Союзу греків України взагалі не була допущена до участі у роботі з’їзду із причини того, що на думку керівників Федерації цей захід – “внутрішнє питання Федерації”. За цією ж аргументацією на з’їзді також не було оприлюднене звернення Союзу до делегатів Федерації, хоча і було зареєстроване в секретаріаті президії з’їзду [19]. Така позиція керівництва Федерації безумовно не могла позитивно вплинути на характер взаємин із Союзом і практично відстрочило в часі процес об’єднання обох організацій.

Таким чином, високий рівень громадської активності етнічних греків дозволяє підтримувати в цілому динаміку процесу їхнього національно-культурного відродження. Проте, наявність протиріч, а нерідко і певних антагонізмів у стосунках між провідними організаціями грецького руху в Україні значною мірою перешкоджає консолідації усіх українських греків навколо головної ідеї збереження і примноження національно-культурних надбань етносу понтійських греків.

Використана література:

1. Етнополітика в Україні: документи та матеріали / За ред В. Євтуха. – К.: Видавництво УАННП “Фенікс”, 1998. – 353 с.
2. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2-х ч. / Упоряд.: І. О. Кресіна, В. Ф. Панібудьласка; За ред. В. Ф. Панібудьласки. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 2. – 704 с.
3. Національні меншини України: Ін форм. Довідник / Упоряд.: Т. І. Пилипенко, А. І. Осауленко. – К.: Голов. спеціаліз. ред. мовами нац. меншин України, 1995. – 96 с.
4. Поточний архів Республіканського товариства греків України (далі ПА РТГ У). Протокол засідання президії РТГУ. 21-22 грудня 1991 р.
5. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлева, О. Ясь. – К.: Либідь, 2000.-488с.
6. Поточний архів Союзу греків України (далі ПА СГУ). Програмна заява союзу греків України. 1991 р.
7. ПА СГУ. Витяг з протоколу роботи з'їзду СГУ. 17 травня 1997 р.
8. ПА СГУ. Список первинних організацій СГУ станом на 1995 р.
9. Поточний архів Федерації грецьких товариств України (далі ПА ФГТУ). Протокол Установчої конференції по створенню ФГТУ. 8-9 квітня 1995 р.
10. Статут Федерації грецьких товариств України.
11. ПА ФГТУ. Комплексна програма національної освіти ФГТУ на період до 2000 року. 27 січня 1996 р.
12. ПА ФГТУ. Програма розвитку національної культури ФГТУ на період до 2000 року. 27 січня 1996 р.
13. Федерация греческих обществ Украины. – Б.м., 2000 – 63 с. – греч., русск..
14. Эллины Украины – 1999. – №7.
15. Эллины Украины – 2000. – №5.
16. Эллины Украины – 2000. – №3-4.
17. Эллины Украины – 2000. – №9.
18. ПА СГУ. Звернення Федерації греків Криму до Президента СГУ, Голови ФГТУ та Президента Міжнародного об'єднання грецьких товариств “Понтос”. 21 листопада 1997 р.
19. ПА СГУ. Звернення оргкомітету СГУ до членів первинних організацій СГУ. 25 листопада 1997 р.

А н н о т а ц и я

В статье исследуются основные аспекты становления, деятельности и взаимосвязей Всеукраинских общественных объединений этнических греков на основе неопубликованных ранее материалов текущих архивов Союза греков Украины и Федерации греческих обществ Украины, а также материалов национальной эллинской прессы Украины в период с 1991 года.

Процик Л.Л.

Київський національний університет культури і мистецтв

**ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ 20-Х РОКІВ ХХ СТ.**

Розвиток українського театру 20-х рр. ХХ ст. є закономірним етапом формування естетичного досвіду українського народу у нових складних